

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

MM ./. riksåklagaren ang. tillgrepp av fortskaffningsmedel

(Göta hovrätts dom den 9 juli 2021 i mål B 2156-21)

Högsta domstolen har förelagt mig att svara skriftligen på MM:s överklagande. Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrätts dom och ser inte att det finns något skäl att meddela prövningstillstånd.

Bakgrund

MM har dömts i tingsrätten och hovrätten för tillgrepp av fortskaffningsmedel genom att han tillsammans och i samförstånd med annan olovligen har tagit och använt en moped som tillhörde en annan person.

I rubriceringsfrågan anförde hovrätten följande.

Frågan om ett tillgrepp av fortskaffningsmedel ska hänföras till den ringa svårhetsgraden eller anses utgöra brott av normalgraden bör – liksom vid motsvarande bedömning i fråga om all annan gradindelad brottslighet – avgöras efter en bedömning av samtliga föreliggande omständigheter. Några riktlinjer för bedömningen ges inte i förarbetena, bortsett från ett uttalande av innebörd att det endast i undantagsfall bör vara aktuellt att bedöma ett tillgrepp av fortskaffningsmedel som ringa (se prop. 2016/17:131 s. 82 f.). Vägledande uttalanden av Högsta domstolen saknas.

I förevarande fall har den tillgripna mopeden tillhört en för gärningsmännen helt okänd person och den inledda färden avbrutits bara av det skälet att polis ingripit. Fråga har således inte varit om tillgrepp från någon närstående eller bekant som – om frågan hade ställts – möjligen kunde ha tillåtit brukandet. Inte heller har det förekommit något frivilligt återställande av mopeden. Dess värde är visserligen inte utrett men kan inte anses ha varit helt obetydligt och under alla förhållanden uppenbart överstigande vad [MM] själv kastat fram. Vad som nu anförts tillåter inte slutsatsen att brottet är ringa. Det förhållandet att mopeden varit oläst och brukats en kortare sträcka och inte åsamkats några skador leder inte till annan bedömning. Som tingsrätten funnit ska [MM] därmed dömas för tillgrepp av fortskaffningsmedel av normalgraden.

En ledamot i hovrätten var skiljaktig och ansåg att omständigheterna sammantagna var sådana att gärningen skulle bedömas som ringa brott.

Överklagandet

MM har i sitt överklagande yrkat att Högsta domstolen ska bedöma gärningen som ringa brott. Som skäl för prövningstillstånd har han gjort gällande att det, som hovrätten påpekat, saknas närmare vägledning från förarbetena eller Högsta domstolen hur gränsdragningen ska göras mellan ringa brott och brott av normalgraden när det gäller tillgrepp av fortskaffningsmedel. Med anledning av detta bör det enligt överklagandet finnas skäl för Högsta domstolen att bevilja prövningstillstånd och ge underrätterna vägledning i frågan.

Grunden för min inställning

Den som olovligen tar och brukar ett motorfordon eller annat motordrivet fortskaffningsmedel som tillhör någon annan döms, om gärningen inte är straffbelagd som stöldbrott eller rån, för *tillgrepp av fortskaffningsmedel* till fängelse i högst två år. Om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. (8 kap. 7 § brottsbalken.)

Den särskilda straffbestämmelsen om tillgrepp av fortskaffningsmedel infördes vid brottsbalkens ikraftträdande med tanke på sådana fall då någon olovligen tar och brukar annans motorfordon utan att gärningen kan anses som stöld. Paragrafen är tillämplig i de fall då ett motordrivet fortskaffningsmedel tagits och brukats utan tillägnelseuppsåt. För ringa fall var påföljden ursprungligen böter. I förarbetena angavs att vid detta synnerligen frekventa brott, dvs. tillgrepp av fortskaffningsmedel, framstår en särskild skala för de ringa fallen såsom önskvärd även av processuella skäl (prop. 1962:10 s. B 444).

Genom lagändringar år 2017 infördes den nuvarande straffskalan för ringa fall. I förarbetena konstaterades att det i och för sig får anses ovanligt att sådana brott bedöms som ringa. Men skälen för att straffskalan skulle innefatta också fängelse i högst sex månader bedömdes ändå väga över. Genom den nya straffskalan avsågs skapas utrymme för en mer nyanserad straffmätning bl.a. i sådana fall där tillgreppet har medfört betydande risk för skada men ändå ansetts böra hänföras till den ringa svårhetsgraden. (Prop. 2016/17:131 s. 82 f.)

Vare sig i lagen eller förarbetena sägs något närmare om när gärningen bör anses vara ringa brott. I doktrinen nämns som ett tänkbart fall att fordonet har använts kortvarigt och försiktigt och sedan återställts. Ett annat exempel som nämns är att gärningsmannen är bekant med ägaren, och det finns anledning att tro att denne skulle ha tillåtit brukandet, om han hade blivit tillfrågad (hypotetiskt samtycke). (Nils Jareborg m.fl., *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, JUNO e-bok, s. 205 och *Lexinos brottsbalkskommentar* på internet, kommentaren till 8 kap. 7 § brottsbalken.)

Min bedömning

När det, som är fallet vid tillgrepp av fortskaffningsmedel av normalgraden och ringa brott, saknas vägledning i själva straffbestämmelsen i frågan om vilken svårhetsgrad ett brott ska hänföras till kan eventuella förarbetsuttalanden tjäna

till viss ledning. En helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet, främst de av objektivt slag, måste emellertid alltid göras. Hovrätten har i den överklagade domen noga redovisat skälen för att gärningen ska bedömas som tillgrepp av fortskaffningsmedel av normalgraden. Jag ansluter mig till hovrättens domskäl i rubriceringsfrågan.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få tillstånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

Det finns visserligen inte mycket skrivet om ringa fall av tillgrepp av fortskaffningsmedel. Enligt Utvecklingscentrum, som ansvarar för rättslig tillsyn och utveckling inom myndigheten, visar emellertid en genomgång av underrättspraxis att de fall av tillgrepp av fortskaffningsmedel som har bedömts som ringa brott framför allt har gällt situationer då fordonet återställts eller gärningspersonen trots sig ha fått lov att använda fordonet. Det är alltså frågan om undantagssituationer och någon oenighet i praxis har inte kunnat upptäckas. Det har vidare inte, vare sig i Utvecklingscentrums egen verksamhet eller inom ramen för den undervisning om 8 kap. brottsbalken som ingår i åklagarnas grundutbildning, ställts några frågor från operativa åklagare som gällt gränsdragningen mellan ringa fall och normalgraden. Utvecklingscentrums bedömning är sammantaget att det inte finns något behov av klargörande från Högsta domstolen i rubriceringsfrågan.

Frågan om en gärning är att bedöma som ringa fall måste bedömas med utgångspunkt i samtliga omständigheter i varje enskilt fall och det står genom de förarbetsuttalanden som finns klart att det får anses ovanligt att sådana brott bedöms som ringa. Jag delar Utvecklingscentrums bedömning att det inte finns något behov av vägledning i frågan om ringa fall av tillgrepp av fortskaffningsmedel och ser inte att det finns något skäl att meddela prövningstillstånd med anledning av överklagandet.

Petra Lundh

Eva Bloch

Kopia till:

Kammaråklagare Jacob Semark.

Åklagarkammaren i Kalmar (AM-80849-21).

Utvecklingscentrum.